

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

SOC/579
Puuetega naiste olukord

ARVAMUSE EELNÕU

Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon

„Puuetega naiste olukord“

[Euroopa Parlamendi taotlusel koostatud ettevalmistav arvamus]

Raportöör: **Gunta Anča**

Sektsiooni liikmetele

Sektsiooni koosolek 06/06/2018, 10:00

**Muudatusettepanekute
esitamise tähtpäev 01/06/2018, 10:00**

Kontakt valeria.atzori@eesc.europa.eu

Administraator Valeria Atzori

Dokumendi kuupäev 29/05/2018

Uurimisrühm	„Puuetega naiste olukord“
Esimees	Marie Zvolská (CZ-I)
Raportöör	Gunta Anča (LV-III)
Liikmed	Ask Løvbjerg Abildgaard (DK-III) Pietro Vittorio Barbieri (IT-III) Dorota Gardias (PL-II) Bo Jansson (SE-II) Linas Lasiauskas (LT-I) Christophe Lefèvre (FR-II) Irena Petraitiene (LT-II) Antonello Pezzini (IT-I) Madi Sharma (UK-I) Indrė Vareikytė (LT-III)
Ekspert	An-Sofie Leenknecht
Konsulterimistaotlus	Euroopa Parlament, 03/04/2018
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 29
Täiskogu otsus	DD/MM/YYYY
Vastutav seksioon	Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	DD/MM/YYYY
Vastuvõtmine täiskogus	DD/MM/YYYY
Täiskogu istungjärk nr	...
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	.../.../...

1. Järeldused ja soovitused

- 1.1 Puuetega naised ja tüdrukud seisavad jätkuvalt oma soo ja puude tõttu silmitsi mitmekordse ja valdkonnaülese diskrimineerimisega. Puuetega naistel ei ole võrdseid võimalusi teistega samadel alustel kõigis ühiskonnaelu valdkondades osaleda. Muu hulgas on nad kõrvale jäetud kaasavast haridusest ja koolitusest, tööhõivest, juurdepääsust vaesuse vähendamise kavadele, sobivast eluasemest ning osalemisest poliitilises ja avalikus elus, ühtlasi ei võimalda õigusaktid neil oma elu, sh seksuaal- ja reproduktiivõiguste üle ise otsustada. Nad ei saa oma õigusi ELi kodanikena takistusteta kasutada¹.
- 1.2 Käesolevas arvamuses kutsutakse ELi üheskoos kõigi oma liikmesriikidega üles rakendama ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni², soovitusi, mille ÜRO puuetega inimeste õiguste komitee edastas ELile 2015. aastal seoses naiste ja tüdrukutega, ning ÜRO komitee üldist märkust nr 3 konventsiooni artikli 6 kohta.
- 1.3 Komitee kutsub ELi ja selle liikmesriike üles lisama puuete aspekti oma edaspidisesse soolise võrdõiguslikkuse strateegiasse, poliitikasse ja programmidesse ning soolise võrdõiguslikkuse aspekti puudeid käsitlevatesse strateegiatesse, sealhulgas tulevaste puuetega inimesi käsitlevasse Euroopa strateegiasse 2020–2030 ning Euroopa sotsiaalõiguste sambasse³. Aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu saavutamise strateegiale „Euroopa 2020“ järgnev strateegia peaks samuti sisaldama puuetega naiste aspekti, sest nende osalemine majandus- ja sotsiaalelus on Euroopa üldise majandus- ja sotsiaalstrateegia õnnestumise seisukohalt tähtis⁴.
- 1.4 Nii ELi kui ka riikide tasandil tuleks võtta vajalikke meetmeid, et algatada struktureeritud dialoog, millele eraldatakse eraldi eelarverida, mis oleks piisav, et puuetega inimesi esindavate organisatsioonide kaudu tagada sisukas konsulteerimine nendega, sealhulgas puuetega naiste, tüdrukute ja poistega, ning nende kaasamine puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamisse ja järelevalvesse⁵.
- 1.5 Praeguseid ja tulevase ELi rahastamisvahendeid, eriti struktuurifonde ja Euroopa Sotsiaalfondi, tuleks kasutada kui peamisi vahendeid, millega toetada liikmesriike puuetega naiste ja tüdrukute juurdepääsu ja mittediskrimineerimise soodustamisel⁶.
- 1.6 EL ja selle liikmesriigid peaksid ühe sammuna puuetega naiste ja tüdrukute vastase vägivalla vastu võitlemisel ühinema Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise

¹ [UNCRPD, General comment N° 3 \(ÜRO puuetega inimeste õiguste komitee üldine märkus nr 3\) \(CRPD/C/GC/3\), lk 1](#); Euroopa Puuetega Inimeste Foorum, [Alternative report to the UNCRPD \(alternatiivne aruanne ÜRO puuetega inimeste õiguste komiteele\), lk 57](#).

² [ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon](#).

³ [UNCRPD, Concluding observations on the initial report of the EU, United Nations \(ÜRO puuetega inimeste õiguste komitee lõppjäreldused seoses ELi esialgse aruandega\) \(artikkel 6 CRPD/C/EU/CO/1\)](#).

⁴ [Euroopa Parlamendi raport „Puuetega naised“, 14.10.2013, lk 6](#).

⁵ [Vt joonealune märkus 3, artikli 4 lõige 3; vt joonealune märkus 1, lk 17](#).

⁶ [Vt joonealune märkus 4, lk 9](#).

ja tõkestamise konventsiooniga (Istanbuli konventsioon)⁷. Need meetmed peaksid hõlmama puuetega naiste ja tüdrukute vastase seksuaal- ja muud liiki vägivalda kriminaliseerimist, sh sundsteriliseerimise lõpetamist⁸.

- 1.7 EL ja liikmesriigid peaksid võtma kõik meetmed tagamaks, et puuetega naistel ja tüdrukutel on võrdne juurdepääs puuetega inimestele mõeldud puudespetsiifilistele tervishoiuteenustele, aga ka kättesaadavatele põhiteenustele. Kõik puuetega naised ja tüdrukud peavad saama kasutada oma õigus- ja teovõimet, et teha ise – soovi korral selleks tuge saades – meditsiinilise ja/või terapeutilise ravi kohta otsuseid, sealhulgas otsustada ise oma viljakuse ja reproduktiivse sõltumatuse säilitamise üle⁹.

2. Sissejuhatus

- 2.1 Puuetega naised on endiselt ühiskonnas kõrvale jäetud. Puuetega naiste olukord ei ole mitte üksnes halvem kui puueteta naiste olukord, vaid ka halvem kui puuetega meeste olukord¹⁰.
- 2.2 Puuetega naised moodustavad kõigist Euroopa naistest 16 %. See näitaja põhineb praegusel naiste koguarvul, mis on veidi alla 250 miljoni, nii et Euroopa Liidus on ligikaudu 40 miljonit puuetega naist ja tüdrukut¹¹.
- 2.3 Euroopas ja kogu maailmas suureneb eakate arv, mis tähendab, et vastavalt suureneb ka puuetega inimeste arv. Puuetega naiste arv kasvab ebaproportsionaalselt, sest nende oodatav eluiga on pikem¹².
- 2.4 Käesolevas arvamuses kutsutakse ELi üles rakendama üheskoos kõigi oma liikmesriikidega ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni¹³, soovitusi, mille ÜRO puuetega inimeste õiguste komitee edastas ELile 2015. aastal seoses naiste ja tüdrukutega, ning ÜRO komitee üldist märkust nr 3 konventsiooni artikli 6 kohta. EL ja liikmesriigid peaksid kohe kehtestama ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamise tegevus- ja ajakava ning nägema ette rakendusvahendid.

7 [Vt joonealune märkus 3, lk 16.](#)

8 [Report on ending forced sterilisation against women and girls with disabilities \(Puuetega naiste ja tüdrukute sundsteriliseerimise lõpetamist käsitlev aruanne\), Euroopa puuetega inimeste foorum, 2018, lk 49.](#)

9 [2nd Manifesto on the Rights of Women and Girls with Disabilities in the EU \(Euroopa Liidu puuetega naiste ja tüdrukute õiguste II manifest\), Euroopa puuetega inimeste foorum, 2011, lk 18 ja 34.](#)

10 [Vt joonealune märkus 9, lk 4.](#)

11 ELi tööjõu-uuringu lisaküsimustik puudega ja pikaajaliste terviseprobleemidega inimeste kohta, 2002.

12 [Vt joonealune märkus 4, lk 24.](#)

13 [ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon.](#)

3. Üldised märkused

3.1 Rahvusvaheline ja Euroopa õigusraamistik

- 3.2 EL ja selle 28 liikmesriiki on ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni osalised. Nad on nüüd rahvusvahelise õiguse alusel konventsiooniga seotud, mis tähendab, et nad on kohustatud ühiselt puuetega inimeste, sh puuetega naiste ja tüdrukute õigusi edendama ja kaitsma ning need tagama, nagu on sätestatud ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonis. EL ja selle liikmesriigid peaksid eeskujuks olema, sest EL on kogu maailmas ainus piirkondliku integratsiooni organisatsioon, kes on puuetega inimeste konventsiooni osaline, ning see on ainulaadne positsioon puuetega naiste ja tüdrukute ühtlustatud ja võrdse kaitse tagamiseks üle Euroopa.
- 3.3 ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni artiklis 6 tunnustatakse järgmist: „puuetega naised ja tüdrukud on mitmesuise diskrimineerimise objektiks, ning [osalisriigid] võtavad selles osas meetmeid, et tagada neile kõigi inimõiguste ja põhivabaduste täielik ja võrdne teostamine. Osalisriigid võtavad kõiki asjakohaseid meetmeid, et tagada naiste täielik areng, edendamine ja võimendamine, et tagada neile konventsioonis sätestatud inimõiguste ja põhivabaduste kasutamine ja teostamine.“
- 3.4 2015. aastal saadi ÜRO puuetega inimeste õiguste komiteelt olulised soovitusel selle kohta, kuidas puuetega inimeste, sealhulgas naiste ja tüdrukute olukorda Euroopa Liidus parandada.
- 3.5 2016. aastal võttis ÜRO puuetega inimeste õiguste komitee puuetega inimeste õiguste konventsiooni artikli 6 kohta vastu oma üldise märkuse nr 3, milles rõhutatakse, et puuetega inimeste õiguste konventsiooni osalised, sh Euroopa Liit, peaksid puuetega naiste ja tütarlaste õiguste edendamiseks võtma eespool nimetatud meetmeid.
- 3.6 Kõik ELi liikmesriigid osalevad ka ÜRO konventsioonis naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta. See on kõige laiahaardelisem rahvusvaheline õigusakt, millega edendada naiste kõigi inimõiguste võrdset tunnustamist, kasutamist ja teostamist poliitika-, majandus-, sotsiaal-, kultuuri- ja tsiviilvaldkonnas ning pereelus. Puuetega naised ja tüdrukud peaksid samuti olema täielikult kaasatud naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooni rakendamise riiklikesse jõupingutustesse ning neist kasu saama.
- 3.7 Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklites 10 ja 19 nõutakse, et EL võitleks oma poliitikat ja tegevusi määratledes ja rakendades ning vastavaid meetmeid vastu võttes diskrimineerimisega soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel. Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 8 on sätestatud: „Kõigi oma asjaomaste meetmete puhul on liidu eesmärk meeste ja naiste ebavõrdsuse kaotamine ja võrdõiguslikkuse edendamine“.
- 3.8 Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklitega 20 ja 26 keelatakse diskrimineerimine puude alusel ja tunnustatakse puuetega inimeste õigust saada kasu meetmetest, mille eesmärk on tagada nende iseseisvus, sotsiaalne ja tööalane integratsioon ning osalemine ühiskonnaelus. Samuti viidatakse

hartas naiste ja meeste võrdõiguslikkusele ning erinevatel – sealhulgas soolistel – põhjustel diskrimineerimise keelule.

4. Üldised soovitused

- 4.1 Vastupidiselt viidetele, mis sisalduvad puuetega inimeste õiguste konventsioonis, konventsioonis naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, Euroopa Liidu toimimise lepingus ja põhiõiguste hartas, ei ole Euroopa Liit puuetega inimesi käsitlevat aspekti oma soolise võrdõiguslikkuse poliitikasse, kõigisse programmidesse ja strateegiatesse sisse viinud ega soolise võrdõiguslikkuse aspekti puudeid käsitlevatesse strateegiatesse lõiminud. ELis ja selle liikmesriikides puudub praegu tugev õigusraamistik kõigi puuetega naiste ja tüdrukute kõigi inimõiguste kaitsmiseks, edendamiseks ja tagamiseks. Komitee kutsub ELi ja selle liikmesriike üles lisama puute aspekti oma edaspidisesse soolise võrdõiguslikkuse strateegiasse, poliitikasse ja programmidesse ning soolise võrdõiguslikkuse aspekti puudeid käsitlevatesse strateegiatesse, sealhulgas tulevaste puuetega inimesi käsitlevasse Euroopa strateegiasse 2020–2030 ning Euroopa sotsiaalõiguste sambasse. Aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu saavutamise strateegiale „Euroopa 2020“ järgnev strateegia peaks samuti sisaldama puuetega naiste aspekti, sest nende osalemine majandus- ja sotsiaalelus on Euroopa üldise majandus- ja sotsiaalstrateegia õnnestumise seisukohalt tähtis¹⁴.
- 4.2 EL ja selle liikmesriigid ei konsulteerinud piisavalt puuetega naiste ja tüdrukute esindusorganisatsioonidega ega rahasta neid küllaldaselt. Nii ELi kui ka riikide tasandil tuleks võtta vajalikke meetmeid, et algatada struktureeritud dialoog, millele eraldatakse eraldi eelarverida, mis oleks piisav, et puuetega inimesi esindavate organisatsioonide kaudu tagada sisukas konsulteerimine nendega, sealhulgas puuetega naiste, tüdrukute ja poistega, ning nende kaasamine puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamisse ja järelevalvesse¹⁵.
- 4.3 Puuetega naised ja tüdrukud on kõigis inimõiguste eest võitlevates organisatsioonides endiselt pigem kõrvalise tähtsusega. Perioodilised aruanded, mida koostavad Euroopa Liidu ja liikmesriikide asjaomased inimõiguste lepingu järelevalveorganid, peaksid automaatselt sisaldama teavet puuetega naiste kohta. Seda tava tuleks laiendada kõigile – nii Euroopa kui ka riiklikul tasandil – inimõiguste kaitsega tegelevatele asutustele, sealhulgas puuetega inimesi ja nende peresid, naisi üldiselt ja konkreetselt puuetega naisi esindavatele organisatsioonidele¹⁶.
- 4.4 ELis ja selle liikmesriikides puuduvad puuetega naiste ja tüdrukute kohta järjepidevad ja võrreldavad andmed ja inimõiguste näitajad, samuti uurimused puuetega naiste ja tütarlaste olukorra kohta ELis¹⁷. Nii ELi kui ka riigi tasandil tuleks puuetega naiste ja tüdrukute küsimused vastavalt puuetega inimeste õiguste konventsiooni põhimõtetele lisada soo ja ea kohta andmete ja statistika kogumisse ning olemasolevatesse statistikakogumikesse ja -uuringutesse. Poliitika kujundamise suunamiseks tuleks luua mehhanism, millega jälgida edusamme ja rahastada

14 [Vt joonealune märkus 3, artikkel 6; vt joonealune märkus 4, lk 6.](#)

15 [Vt joonealune märkus 3, artikli 4 lõige 3; vt joonealune märkus 1, lk 17.](#)

16 [Vt joonealune märkus 9, lk 47.](#)

17 [Vt joonealune märkus 4, lk 16.](#)

andmekogumist, uurimusi ja uuringuid puuetega naiste ja tüdrukute – sh need, kes kuuluvad ühiskonna kõige tõrjutumatesse rühmadesse, nagu rahvus- ja usuvähemused – ning nende kogetava valdkonnaülese diskrimineerimise kohta. Kõik uurimused puuetega inimeste õiguste kohta peaksid võtma arvesse soolise võrdõiguslikkuse aspekti ning uurimused naiste ja tüdrukute kohta peaksid võtma arvesse puuete aspekti.

- 4.5 Praeguseid ja tulevase ELi rahastamisvahendeid, eriti struktuurifonde ja Euroopa Sotsiaalfondi, tuleks kasutada kui peamisi vahendeid, millega toetada liikmesriike puuetega naiste ja tüdrukute juurdepääsu ja mittediskrimineerimise soodustamisel¹⁸ ning suurendada teadlikkust ja parandada selliste meetmete rahastamisvõimaluste nähtavust 2020. aasta järgsetes programmides. Puuetega inimeste organisatsioonid peaksid saama kättesaadavat teavet ja neid tuleks toetada rahastamisvõimalustele juurdepääsul.
- 4.6 Puuetega naistel ja tüdrukutel on suurem oht sattuda Euroopas mitmekordse ja valdkonnaülese diskrimineerimise ohvriks. Rassi, etnilise päritolu, ühiskonnaklassi, vanuse, seksuaalse sättumuse, rahvuse, usutunnistuse, soo, puude, pagulas- või sisserändaja seisundi jne kombinatsioonidel on mitmekordistav mõju, mis kasvatab puuetega naiste ja tüdrukute kogetavat diskrimineerimist veelgi¹⁹. Selline diskrimineerimine tuleneb viisist, kuidas inimesed oma identiteeti loovad, mis ei tunnista puuetega naiste mitmekesisust ning kipub puuetega naisi kõigis ühiskonnaruumides ühtemoodi käsitlema ja vaatlema nende olukorda kitsast vaatepunktist²⁰. EL ja selle liikmesriigid peaksid kehtetuks tunnistama kõik diskrimineerivad õigusaktid, poliitikameetmed ja tavad ning ebaseaduslikuks tunnistama igasuguse soo- ja puudepõhise diskrimineerimise ja selle valdkonnaülese vormid, võttes sealhulgas vastu ranged ja laiaulatuslikud õigusaktid, mis kaitseksid puuetega naisi valdkonnaülese diskrimineerimise eest kõigis eluvaldkondades²¹.
- 4.7 Ajalugu, hoiakud ja eelarvamused kogukonnas, sealhulgas perekonnaringis, on loonud puuetega naistest ja tüdrukutest negatiivse stereotüübi, mis süvendab nende sotsiaalset eraldatust ja kõrvalejätust. Meedias ignoreeritakse neid peaaegu täielikult ja kui neid seal ka kajastatakse, käsitletakse neid asekuaalsest meditsiinilisest vaatenurgast lähtudes ning ignoreeritakse nende võimeid ja panust ümbritsevasse keskkonda²². Puuetega naised ja tüdrukud ei ole piisavalt teadlikud oma õigustest, mis tulenevad puuetega inimeste õiguste konventsioonist, naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsioonist ja liidu õigusest. EL ja selle liikmesriigid peaksid algatama laiaulatusliku kampaania, et suurendada teadlikkust puuetega inimeste õiguste konventsioonist ja naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsioonist, muutma puuetega naiste olukorra nähtavamaks ning võitlema puuetega naisi ja tüdrukuid puudutavate eelarvamuste vastu²³. Meediat tuleks innustada puuetega naistega

18 [Vt joonealune märkus 4, lk 9.](#)

19 [Vt joonealune märkus 1, lk 2.](#)

20 [Vt joonealune märkus 9, lk 52.](#)

21 [Vt joonealune märkus 1, lk 15.](#)

22 [Vt joonealune märkus 9, lk 11.](#)

23 [Vt joonealune märkus 3, artikkel 8.](#)

konsulteerima ning kaasama puuetega naisi, kelle on eelistatult välja valinud esindusorganisatsioonid, mis peaksid samuti esitlustel osalema ja programme jälgima. Puuetega inimeste organisatsioone tuleks rahastada piisavalt selleks, et need saaksid puuetega naisi ja tüdrukuid ning nende peresid teavitada nende õigustest, mis tulenevad puuetega inimeste õiguste konventsioonist, ja neid nende õiguste alal koolitada.

4.8 ELil on avaliku halduse organisatsioonina kohustus rakendada liidusiseselt oma asutustes puuetega inimeste õiguste konventsiooni. EL peaks tagama, et puuetega naiste ja tüdrukute küsimused oleksid täielikult hõlmatud ja et neid võetaks arvesse asutuste üritustel ja koosolekutel, suhtluses, teabevahetuses ja nõustamisel ning sotsiaalkaitse- ja tööhõivepoliitikas, ning peaks püüdma tagada, et liidu eelarves arvestatakse soolise võrdõiguslikkuse küsimusega. Tuleks võtta positiivseid meetmeid, et tagada puuetega naistele võimalus osaleda teistega võrdsel alustel ELi institutsioonide töös ja toimimises.

5. Konkreetsed märkused

5.1 Vägivald

5.1.1 Puuetega naistel on võrreldes teiste naistega suurem oht sattuda vägivalla, ärakasutamise ja väärkohtlemise ohvriks. Vägivald võib olla inimestevaheline, institutsiooniline ja/või struktuuriline. Institutsiooniline ja/või struktuuriline vägivald on igasugune struktuuriline ebavõrdsus või institutsiooniline diskrimineerimine, mis hoiab naist võrreldes teiste pere-, majapidamise- või kogukonnaliikmetega kas füüsiliselt või ideoloogiliselt madalamal positsioonil²⁴. Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti 2014. aastal korraldatud uuringus hinnati, et puuetega naistel ja tüdrukutel on kolm kuni viis korda suurem tõenäosus vägivalla, eriti koduvägivalla ohvriks langeda²⁵.

5.1.2 ELi ja riiklikes õigusaktides, milles käsitletakse ärakasutamise, vägivalla ja väärkohtlemise vältimist, sageli ei arvestata puuetega naiste ja tüdrukutega. EL peaks võtma vajalikke meetmeid, et vägivalla, väärkohtlemise ja ärakasutamise vastu võitlemiseks viia puuetega seonduv sisse kõikidesse oma õigusaktidesse, poliitikameetmetesse ja strateegiatesse²⁶. Naistevastane vägivald tuleks kriminaliseerida. Tuleks võtta kõik asjakohased seadusandlikud, haldus-, sotsiaal- ja haridusalased meetmed, et kaitsta puuetega naisi ja tüdrukuid nii kodus kui ka väljaspool kodu ekspluateerimise, vägivalla ja väärkohtlemise kõigi vormide eest, ning lihtsustada nende juurdepääsu õigusemõistmisele kogukonnapõhise sobiva abi ja toetuse pakkumise kaudu, võttes arvesse nende erivajadusi, kaasa arvatud abivahendeid, et vältida isolatsiooni ja koju vangistusse jäämist²⁷.

5.1.3 EL ja selle liikmesriigid peaksid ühe sammuna puuetega naiste ja tüdrukute vastase vägivalla vastu võitlemisel ühinema Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise

24 [Vt joonealune märkus 1, lk 8.](#)

25 [Survey on Violence against women \(Uurimus naistevastase vägivalla kohta\), Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, 2014, lk 186.](#)

26 [Vt joonealune märkus 3, artikkel 16.](#)

27 [Vt joonealune märkus 9, lk 21.](#)

ja tõkestamise konventsiooniga (Istanbuli konventsioon). Need meetmed peaksid hõlmama puuetega naiste ja tüdrukute vastase seksuaal- ja muud liiki vägivalla kriminaliseerimist, sh sundsteriliseerimise lõpetamist²⁸.

5.2 Seksuaal- ja reproduktiivtervis ja seonduvad õigused, sealhulgas kodu ja pere austamine

5.2.1 Väärad stereotüübid puuete ja soo kohta on üks diskrimineerimise vorme, millel on eriti tugev mõju seksuaal- ja reproduktiivtervise ja seonduvate õiguste kasutamisele ning pere loomise õigusele. Kahjulikud stereotüübid puuetega naiste kohta on muu hulgas uskumus, et nad on aoseksuaalsed, võimetud, ebaratsionaalsed ja/või hüperseksuaalsed²⁹.

5.2.2 Rikkudes puuetega inimeste õiguste konventsiooni artiklis 12 sätestatud õigusi, ignoreeritakse sageli puuetega naiste, eriti psühhosotsiaalse või intellektuaalse puudega naiste valikuid ja nende otsused asendatakse otsustega, mille on teinud kolmandad isikud, sealhulgas seaduslikud esindajad, teenusepakkujad, eestkostjad ja pereliikmed³⁰. Liiga sageli sunnitakse naistele ja tüdrukutele peale steriliseerimist ja aborti või muid nende viljakuse kontrollimise vorme. EL ja liikmesriigid peaksid võtma kõik meetmed tagamaks, et puuetega naised saavad kasutada oma õigus- ja teovõimet, et ise meditsiinilise ja/või terapeutilise ravi kohta otsuseid teha, sealhulgas otsustada ise oma viljakuse ja reproduktiivse sõltumatuse säilitamise üle, kasutada õigust valida oma laste arv ja vanusevahe, otsustada oma seksuaalsust puudutavate küsimuste üle ning kasutada õigust suhteid luua. See peaks toimuma ilma sunni, diskrimineerimise ja vägivallata. Sundsteriliseerimine ja -abort on naistevastase vägivalla vorm ja see tuleks kriminaliseerida, nagu on määratletud Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni artiklis 39³¹.

5.2.3 Puuetega naistele võidakse samuti keelata juurdepääs teabele ja teabe edastamisele, sealhulgas laiema seksuaal- ja reproduktiivtervise kohta, tingituna kahjulikest stereotüüpidest, mille alusel eeldatakse, et nad on aoseksuaalsed ega vaja seetõttu sellist teavet teistega võrdsetel alustel. Teave ei pruugi ka ligipääsetavas vormis kättesaadav olla. Tervishoiurajatised ja seadmed, sealhulgas mammogrammi masinad ja günekoloogilise läbivaatuse lauad, ei ole sageli puuetega naiste jaoks füüsiliselt ligipääsetavad³². EL ja liikmesriigid peaksid võtma kõik meetmed kindlustamaks, et puuetega naistel ja tüdrukutel on võrdne juurdepääs puudespetsiifilistele puuetega inimestele mõeldud tervishoiuteenustele, aga ka kättesaadavatele põhiteenustele, näiteks hamba- ja silmaravi, seksuaal- ja reproduktiivtervise ning ennetusteenused, sealhulgas günekoloogiline nõustamine, arstlik läbivaatus, pereplaneerimine ja kohandatud abi raseduse ajal.

5.2.4 Tuleks võtta vajalikke meetmeid spetsialistide, eelkõige tervishoiu- ja õigusvaldkonna spetsialistide koolitamiseks eesmärgiga tagada, et nad kuulavad puudega naisi ja tüdrukuid

28 [Vt joonealune märkus 3, artikkel 16; vt joonealune märkus 8, lk 49.](#)

29 [Vt joonealune märkus 1, lk 10.](#)

30 [Vt joonealune märkus 1, lk 11.](#)

31 [Report on ending forced sterilisation against women and girls with disabilities \(Puuete naiste ja tütarlaste sundsteriliseerimise lõpetamist käsitlev aruanne\), Euroopa puuetega inimeste foorum, 2018, lk 49.](#)

32 [Vt joonealune märkus 1, lk 10; vt joonealune märkus 9, lk 34.](#)

õiguslike uurimiste ja menetluste ajal. Neid meetmeid tuleks võtta tihedas koostöös puuetega inimesi esindavate organisatsioonidega.

5.3 Haridus ja koolitus

5.3.1 Kahjulikud soolised ja puuetega seotud stereotüübid toidavad muu hulgas järgmisi diskrimineerivaid hoiakuid, poliitikameetmeid ja tavasid: poiste haridusele suurema väärtuse omistamine kui tüdrukute omale, väärraid soolisi ja puuetega seotud stereotüüpe põlistavate õppematerjalide kasutamine, puuetega tüdrukute puhul lapsabielude soodustamine, perekondlike tegevuste soopõhisus, naistele ja tütarlastele hooldaja ülesannete määramine ning koolides juurdepääsetavate sanitaarruumide mitte pakkumine. Selle tulemuseks on omakorda suurem kirjaoskamatus, edasijõudmatus koolis, igapäevase kooliskäimise ebaühtlus, koolist puudumine ja sealt täielikult väljalangemine³³.

5.3.2 Võrdlevast analüüsist ELi kohta selgus, et 2011. aastal oli ELis kolmanda taseme või sellega võrdväärse hariduse omandanud 30–34aastaste hulgas puuetega isikuid ainult 27 %³⁴. Konkreetselt puuetega naiste ja tüdrukute kohta aga andmed puuduvad. Euroopa koolides ja ELi eri liikmesriikides puudub paljudel puuetega tüdrukutel ja naistel juurdepääs kaasavale kvaliteetsele haridusele, mis oleks kooskõlas puuetega inimeste õiguste konventsiooniga. On tõestatud, et majanduskriis on kaasava hariduse saavutamiseks tehtud jõupingutustele halvasti mõjunud.

5.3.3 Puuetega tüdrukutele ja naistele kaasava tavahariduse tagamist tuleb vaadelda kvaliteetse hariduse, võrdsete võimaluste, toetuse ja mõistlike abinõude³⁵ ning kogu eluea jooksul üldise juurdepääsu omamise paradigma raames, kindlustades, et puuetega naistel on juurdepääs täiendusõppele kui vahendile, millega suurendada oma isiklikku sõltumatust, isiksuse vaba arengut ja sotsiaalset kaasatust, kasutades samas püsivalt õigust enda eest otsustada ja oma eluviisi valida. Puuetega õpilaste vanematele tuleks anda vajalikku teavet kaasava tavahariduse eeliste kohta.

5.3.4 EL ja liikmesriigid peaksid praegust olukorda hindama ja võtma meetmeid, et soodustada kooskõlas puuetega inimeste õiguste konventsiooniga kõigi puuetega õpilaste juurdepääsu kaasavale kvaliteetsele haridusele ning selles osalemist, edendades Euroopa rahastamisvahendite kasutamist, ning hariduseesmärgi poole püüeldes lisama puudeid käsitlevad näitajad strateegiasse „Euroopa 2020“.

5.3.5 Viimastel aastatel on asjaomaseid ELi määrusi ja õpilasvahetusprogramme (nagu Erasmus+) parandatud, lisades sinna puuetega õpilaste liikuvuseks mõeldud rahalise abi. Kui puuetega õpilased üritavad aga ligi pääseda sihtriigi riiklikele haridusteenustele, satuvad nad tegelikult vastamisi paljude takistustega (hoiakutest tulenevate, füüsiliste, suhtlusalaste ja teavet

33 [Vt joonealune märkus 1, lk 14.](#)

34 Euroopa Liidu sissetulekute ja elamistingimuste statistikasüsteem (EU – SILC), 2011.

35 [Vt joonealune märkus 9, lk 32.](#)

puudutavate takistustega ning õppekavade vähese paindlikkusega)³⁶. ELi kõrgharidust, koolitust ja elukestvate õpet käsitlevad programmid peaksid hõlmama toetust puuetega naistele. Euroopa ettevõtjate vahetusprogramm peaks hõlmama ka puuetega noorte rahalist toetamist, aga praegu see nii ei ole. Tuleks jagada häid tavasid ja tutvustada väljakutseid seoses üliõpilas- ja noorte ettevõtjate vahetusprogrammidega ning pakkuda koolitust haridusspetsialistidele, sotsiaalpartneritele ja meediale.

5.3.6 Tuleks tagada, et puuetega naistel ja tüdrukutel on võrdne juurdepääs IKT vahendite eri osistele ja infoühiskonnale. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia arendamisel tuleks arvesse võtta majanduslikke tegureid, koolituse vajalikkust ja võrdseid võimalusi east sõltumata, et sotsiaalse tõrjutuse või vaesuse ohus puuetega naistel ja tüdrukutel oleks neile ligipääs.

5.4 Tööhõive

5.4.1 Puuetega naiste osalus tööturul jääb üldiselt palju madalamaks kui meeste oma (46,6 % vs. 61,9 %). Kõigi liikmesriikide tööturgudel on püsiv ja märkimisväärne sooline segregatsioon. Puuetega naised on aga tööturust palju rohkem kõrvale jäetud. 2015. aasta soolise võrdõiguslikkuse indeksi järgi töötab ELi puuetega naistest vaid 18,8 %. Puuetega meestest töötab 28,1 %. Puuetega naiste kõrge töötuse määr on jätkuvalt vastuvõetamatu ning suurendab tõenäosust, et nad elavad vaesuses ja sotsiaalses tõrjutuses. Puuetega naistel ja tüdrukutel on suuremaid raskusi tööturule sisenemisel, mistõttu neil on keerulisem elada iseseisvat elu. Puuetega naised ja tüdrukud on sageli alatasustatud. Nii liikumistakistused kui ka suurem sõltuvus pereliikmetest ja hooldajatest ei lase neil aktiivselt hariduses, tööturul ning liidu ühiskonna- ja majanduselusel osaleda³⁷.

5.4.2 Arvestades puuetega naiste kõrget töötuse ja mitteaktiivsuse määra tööturul, peavad EL ja selle liikmesriigid tegelema nii nende õiguste süvalaiendamise kui ka töötama välja puuetega naistele suunatud positiivsed meetmed, eesmärgiga edendada nende koolitamist, tööle suunamist, juurdepääsu tööhõivele, töökoha hoidmist, võrdset palka võrdse töö eest, võrdseid karjäärivõimalusi, töökohtade kohandamist ning töö- ja eraelu tasakaalu. Puuetega naistel peab teistega võrdsetel alustel olema õigus õiglastele ja soodsatele töötingimustele, sealhulgas võrdsetele võimalustele ja võrdväärsele töö eest võrdsele tasule³⁸.

5.4.3 Pidades silmas ELi väikerahastamise vahendit ja Euroopa Sotsiaalfondi, mille eesmärk on suurendada tööhõivet ning edendada sotsiaalset kaasatust, tuleks puuetega naiste seas toetada võimalusi füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemiseks, ettevõtluseks, võrdseks esindatuseks ettevõtete juhatuses, sotsiaalsete ettevõtete arendamiseks või oma firma alustamiseks. Puuetega naistel peaks olema äriühingu kogu elutsükli kestel võrdne õigus rahalisele abile ja neid tuleks käsitada kui täieõiguslikke ettevõtjaid. Seoses sellega tuleks ettevõtjatest puuetega naistele, sh maapiirkondades elavatele naistele pakkuda positiivseid meetmeid sooduslaenude, mikrokrediidi ja tagastamatute toetuste näol.

36 [Alternative report to the UNCRPD \(alternatiivne aruanne ÜRO puuetega inimeste õiguste komiteele\)](#), lk 43.

37 [Vt joonealune märkus 4, lk 7.](#)

38 [Vt joonealune märkus 9, lk 41.](#)

- 5.4.4 Puuetega inimeste arvu kasvuga suureneb hooldajate ja eelkõige pereliikmetest hooldajate koormus – enamasti on tegemist naistega, kes on sunnitud oma tööpäevi lühendama ja koguni tööturult lahkuma, et hoolitseda ülalpeetavate pereliikmete eest³⁹.
- 5.4.5 EL ja liikmesriigid peaksid soodustama puuetega naiste ja puuetega inimeste hooldajate töö- ja eraelu paremat tasakaalu tõhusate meetmete abil, mis põhinevad nende konkreetsetel vajadustel. Muu hulgas võiksid aidata seda eesmärki saavutada järgmised meetmed: palkade läbipaistvus, värbamismenetlused ja sotsiaalkindlustusmaksed, paindlik tööaeg või osajaga kaugtöö, tasakaal selliste puudega seotud kulude vahel, mis tulenevad emadusest ja mis on seotud teiste suure abivajadusega isikute eest hoolitsemisega, üldise juurdepääsu soodustamine päeval erinevatel kellaaegadel osutatavatele taskukohastele kvaliteetsel tugiteenustel, nagu lasteaiad ning eakate ja muude suure abivajadusega isikute hooldusteenused⁴⁰.
- 5.4.6 Töötajate ja hooldajate töö- ja eraelu vahelise tasakaalu parandamiseks peaksid EL ja liikmesriigid puuetega naisi ja puuetega inimeste peresid arvesse võtma direktiivi ettepanekus vanemate ja hooldajate töö- ja eraelu tasakaalu kohta ning muudes poliitikameetmetes⁴¹.
- 5.4.7 Puuetega naised seisavad ka töökohas võrdsel osalemisel vastamisi ainuomaste takistustega, sealhulgas seksuaalne ahistamine, ebavõrdne palk ja juurdepääsu puudumine õiguskaitsele, sest diskrimineeriva hoiaku tõttu jäetakse nende kaebused rahuldamata. Samuti peaksid EL ja liikmesriigid tagama puuetega naistele ja puuetega inimeste hooldajatele turvalised ja tervislikud töötingimused, sealhulgas kaitse ahistamise eest ja kaebuste lahendamise süsteem. Kooskõlas ELi direktiivi 2000/78/EÜ rakendamise tuleks ahistamist töökohas vältida tõhusate ahistamise protokollide vastuvõtmisega⁴².

5.5 Osalemine poliitilises ja avalikus elus

- 5.5.1 Traditsiooniliselt on puuetega naiste ja tüdrukute hääled summutatud, mistõttu on nad avalikus otsustusprotsessis ebaproportsionaalselt alaesindatud. Enamikus ELi liikmesriikides kaotavad puuetega kodanikud õigus- ja teovõime äravõtmisega õiguse hääletada. Hääletamisõiguse kasutamist takistab ka ligipääsu puudumine hääletamismenetlusele, sealhulgas ligipääsmatud valimisjaoskonnad⁴³. EL peaks kindlustama, et puuetega naised saavad täielikult osaleda avalikus ja poliitilises elus, eriti 2019. aasta Euroopa Parlamendi valimistel.
- 5.5.2 Võimu tasakaalustamatuse ja mitmekordse diskrimineerimise tõttu on neil olnud vähem võimalusi luua organisatsioone, mis suudavad esindada nende vajadusi naiste, laste ja puuetega inimestena, või selliste organisatsioonidega ühineda. EL peaks võtma meetmeid, et kannustada puuetega naisi võtma kõikide tasandite avalik-õiguslikes otsustamisorganites juhtrolli ning

39 [Vt joonealune märkus 9, lk 45; vt joonealune märkus 4, lk 16.](#)

40 [Vt joonealune märkus 4, lk 14; vt joonealune märkus 9, lk 43.](#)

41 [Vt joonealune märkus 3, artikkel 23.](#)

42 [Vt joonealune märkus 4, lk 25.](#)

43 [Alternative report to the UNCRPD \(alternatiivne aruanne ÜRO puuetega inimeste õiguste komiteele\).](#)

võimaldada neil moodustada puuetega naiste organisatsioone ja võrgustikke ning nendega ühineda⁴⁴. Puuetega naistele tuleks pakkuda koolitus- ja juhendamisprogramme, et võimendada neid astuma poliitilisse ja avalikku ellu.

44 [Vt joonealune märkus 1, lk 15.](#)